

HAUSER ARNOLD (1892 – 1978)

A magyar művészettörténészek nevében bucsuzom Hauser Arnoldtól, akinek a személyében a modern magyar kultúra alapjait lerakó, nagy tudósnemzedék egyik utolsó tagja távozott el. Mert ha Hauser Arnold 1919 után emigrációba kényszerült is és angliái, amerikai egyetemeken oktatóván vált is a modern társadalomtörténeti gondolkodás, azon belül a művészetszociológia nemzetközi tekintélyű képviselőjévé, de a magyar századelő, az oly sok zseniális tudóst és művészt szülő kor érlelte gondolkodóvá, adta meg életművének az indítékot és öregkorában, mult év nyarán, iskolát teremteni akaró pedagógiai hévvel vizsgálta is a történelmi indulása színhelyére.

A századelő forrongó magyar valósága nem szobatudósokat nevelt, hanem társadalmilag elkötelezett kutatókat. Ilyen volt Hauser Arnold is. A "Vasárnapi Kör" ifjú tagjaként már indulásakor elkötelezte magát a haladó mozgalmak mellett. Művészeti kritikákat írt ekkor és írásaiban a modern színházi törekvések, a Nyolcak művészete, általában a naturalizmuson és az impresszionizmuson tülemkedni akaró irányok mellett történelmi lándzsát, magától értetődően együvé tartozónak minősítve a társadalmi és a művészeti haladást. Ő maga egyik kritikájában így fogalmazta meg, hogy mit vár a művészettől: "... lényegét és értékeset akarunk... ma ismét a dolgok végére járó művészetet akarunk, melyben ne az eszköz legyen a cél." Tudományos hitvallását is megfogalmazta e követelményben.

Nehéz röviden összefoglalni Hauser Arnold tudományos jelentőségét. Mint művészettörténész a stílustörténet képviselőjeként indult, kortársaihoz hasonlóan rá is hatott a formalista művészettörténetírás nagyhatású képviselője, Wölfflin. Emellett azonban a "Vasárnapi Kör"-ben olyan tudósok is inspirálták, mint Lukács György vagy Mannheim Károly. Később is Lukácsot vallotta szellemi példaképének, hozzá hasonlóan vezetett az útja az idealista gondolkodástól a történelmi materializmus irányába. Ennek az utnak volt logikus állomása, hogy bekapcsolódott a Tanácsköztársaság kulturális munkájába, a Köznevelésügyi Minisztérium művészeti oktatási ügyeit intézte.

Mint művészettörténész is csakhamar ráébredt a wölfflini formalizmus zsákutcájára, több korabeli művészeti íróval ellentétben ő nem a szellemtörténet, az ikonológia vagy a fenomenológia révén akart túlhaladni rajta, hanem a történelmi szemlélet következetes érvényesítésével, a művészetszociológia elvei alapján. Ahogy egy levelében megfogalmazta, ráébredt "a történelmi materia-

lizmus alapvető szerepére minden történelmi kutatásban, és tudatára ébredtem annak, hogy művészettörténetet is csak társadalmi alapon érdemes írni, és hogy a művészet is csak úgy nyilatkozik meg igazán, ha az ember a kultúra egészében látja és megérti a társadalom és a történelem egészében való szerepét." E szemléletet igyekezett érvényesíteni nagyhatású könyveiben, "A művészet és az irodalom társadalomtörténete" című monumentális munkájában, majd "A művészettörténet filozófiája" című módszertani tanulmányban és a munkássága szintézisének tekinthető, nagyszabású korszakmonográfiájában, "A manierizmus. A reneszánsz válsága és a modern művészet eredete" c. művében.

Hauser Arnoldnak a következőes történelmi szemlélet volt az ereje, a művészet jelenségeinek a történelem és a társadalom nagy összefüggésrendszerében való elhelyezése, dialektikus megközelítése. Nem elvont szempontok alapján ítélte meg a tényeket, hanem konkrét jelentésüket vizsgálta. Ugy vélte, hogy a jelen megértése kulcs a múlthoz – ám a jelent csak a múlt fejlődéstendenciáinak a figyelembe vételével érthetjük meg igazán, tehát a kutatásnak mindig összetettnek kell lennie, mindent bonyolult viszonylatrendszerbe ágyazottan kell értelmezni. Rendkívül széles volt a tájékozottsága – messze tuhnótt egy meghatározott tudományág határain. "Lényeget és értékeket" keresett saját tudományos munkája során is és nagyhatású írásai bizonyítják, hogy lényeget talált és értékeket alkotott.

Hazatértékor a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjává választotta, a Művészettörténeti Kutatócsoport tudományos tanácsadójaként művészetszociológiai szeminárium, tudományos munkaközösség létrehozásán fáradozott. Született tanító volt, még halálos ágyán is e munkaközösség ügye foglalkoztatta.

Németh Lajos

ARNOLD HAUSER
(1892—1978)

In the name of Hungarian art historians I take leave from Arnold Hauser, with his person departed one of the last members of the great generation of scholars, that were the founders of modern Hungarian culture. It is true, that Arnold Hauser was forced into emigration after 1919 and he has gained international recognition as a representative of modern sociological thinking, and as part of this, of sociology of art while teaching at English and American universities, but it was the beginning of the century, characteristic in Hungary for its bearing of numerous genial scholars and artists, that was responsible for the maturing of his thoughts and gave a start to his career. As elderly, last summer he has returned to the site of his starting, filled with pedagogical urge to start a school.

The beginning of the century with its boiling Hungarian reality did not produce cloistered scholars, but rather socially pledged researchers, such was Arnold Hauser, too. Already at the beginning he has pledged himself by the side of progressive movements, as the member of the "Sunday Circle". At that time he wrote art criticisms, in these writings he stood up for modern theatrical aspirations, for the pictorial activity of the "Nyolcak" (Eights), and in general for the directions wanting to superate naturalism and impressionism, evidently ranking social and artistic progress to belong together. He himself drafts his expectations from art in the following way in one of his criticisms; "... we want essence and value... today again we want an art that goes into the depth of things, an art, in which the means is not the purpose." He also drafted his scholarly faith in this requirement.

It is difficult to give a brief summary of the scientific importance of Arnold Hauser. As an art historian he started out as a representative of stylistics, similarly to other contemporaries, he was also influenced by the powerful representative of formalist art history writing, Wölfflin. Apart from this, however, in the "Sunday Circle" he took inspiration from such scholars, as György Lukács or Károly Mannheim. In later times, too, he confessed Lukács to have been his ideal, similarly, his path, too has led from idealistic thinking to historical materialism. As a logical station of this path he has joined the activity of the Hungarian Soviet Republic. In the ministry of public education he was in charge of the matters of artistic education.

Also in the field of art history he has soon discovered the formalism of Wölfflin to be a blind alley, contrary to other contemporaries writing about art, he did not wish to superate this theory through the history of the intellect, through iconology or fenomenology, but with the consequent asserting of the historical view, through his conceptions of art sociology. He drafted this in one of his letters, to be awoken to the "fundamental role of historical materialism in all researches in history, I realised, that art history one can only write from a social basis, and that art only reveals itself truly if one sees it within the whole of culture, and understands its compressive role in society and history". His monumental work, "The history of art and literature", his methodological study called "the philosophy of history of art" and the large scale monography of the era entitled "The manierism" – the latter can be considered the sithesis of his activity – are his potent books in which he tried to assert this viewpoint.

The force of Arnold Hauser lay in his consequent historical view, in his placing art in the great system of historical and social relations, and in his dialectic approach. He did not evaluate things on the basis of abstract viewpoints, but he observed their concrete meaning. He thought that understanding the present is a key to the past, but the present could be truly understood only through the past's tendencies of progress, thus the research must always be complex, all should be concieved placed in the complicated system of relations. His knowledge was unusually wide, – it grew far over the limits of a defined branch of science. He searched for essence and value in his own scientific work, too, and his powerful writings prove that he has found essence and has created value.

At his return home, the Hungarian Academy of Science has elected him a honorary member, as a counselor to the research group of history of art he worked for establishing a seminary of sociology of art, and for the creating of a scientific co-operative. He was a born teacher, even on his death bed he was occupied with the idea of this co-operative.

Lajos Németh

<p>HANS HUTH (1892 – 1977)</p>

Hans Huth a neves német származású művészettörténész 1977 nyarán, 85 éves korában a kaliforniai Carmelben elhunyt.

Haláláról számosan megemlékeztek Európában és az Egyesült Államokban, méltatva Huth polihisztorian széles körű művészettörténeti, kritikai, műemlékvédő és közéleti tevékenységét.

Hans Huth mintegy öt és fél évtizedes szakirodalmi munkássága – amelyet a Georg Himmelheber szép megemlékező szavai kíséretében Münchenben megjelentetett bibliográfiából teljességgel megismertünk, a magyar művészettörténetírásnak is több kérdésben szolgál tanulsággal.

A késő gótikától kezdve szinte minden korszakot érintenek tanulmányai, cikkei, a német, majd az egyesült államokbeli műemlékeket bemutató, feldolgozó írásai. Mindnyájan jól ismerjük a gyakran forgatott enciklopédiákba és lexikonokba irt címszavait. (Thieme-Becker 1927-től kezdve, Encyclopaedia Britannica, London, 1962. kk. évek, Encyclopaedia Universale dell'Arte, New-York-Venezia 1961.)

Az iparművészet-történész az alapművek között tartja számon európai, de elsősorban német butortörténeti munkáit, mindenekelőtt a Roentgen család korszakos tevékenységét feldolgozó alapvető írásait. Ez a téma az első 1926-ban a Cicerone-ban közölt cikktől az 1928-ban kiadott nagy monográfián át az új kutatások eredményei alapján átdolgozott művel (német és angol kiadásban 1974-ben) és a köréjük csoportosuló tanulmányokkal 1975-ig kíséri életművét. De nem hagyhatja figyelmen kívül munkásságát az üveg- és kerámia-művészettel, a 18. századi német porcelánnal, a tapisserie-vel és még kevésbé a lakk-munkákkal, a chinóiserie-vel foglalkozó kutató sem.

Hogy Hans Huthról most emlékezünk meg, azt széles körű tevékenységének és nemes emberi magatartásának egy számunkra különösen becses momentuma indokolja. A The Herald Weekend Magazine-ban 1978 februárjában "Historian's Dream Come True But Carmel's Hans Huth Didn't Live to See St. Stephen Crown Returned to Hungary" című cikkében John Woolfenden részletesen beszámol arról, hogy Hans Huth milyen lelkes és meg nem alkuvó harcosa volt évtizedeken keresztül a korona és a koronázási jelvények Magyarországra való visszaszármaztatásának.

Kéziratos hagyatéka, levelezése, felesége és egy munkatársa emlékezései alapján a cikkben világosan kirajzolódik, hogy Huth már 1939 óta – amikor hi-

rét vette, hogy Lengyelország megszállása után lépések történtek a korona elrejtésére – figyelemmel kísérte a magyar korona sorsát, amelynek tudományos szakproblémái különben akkor már jó ideje foglalkoztatták.

1945-ben a korona amerikai kézrekerülésének hírére próbálta kinyomozni hollétét, tovább figyelni utját, sorsát s mintegy 1966 óta levelezett sorozatosan, tartott előadásokat a korona és a koronázási jelvények ügyében. Különösen aggódott a palást miatt, romlástól féltve állapotát.

Huth kezdettől fogva harcolt a korona és a koronázási jelvények visszaadásáért és nem volt hajlandó tudomásul venni semmilyen ez ellen felhozott politikai szempontot. Az elfogulatlan történést csak szakmai etikai megfontolások vezették.

A korona visszadásáért vívott személyes harca nagy amerikai lapoknak (New York Times, Christian Science Monitor) írott nyílt levelekkel kezdődött, s ezeket az irásokat küldte meg a Fehér Háznak, az ENSZ-nek, az érdekelt követségeknek. Levelezett ez ügyben az USA Külügyminisztériumával, Ford elnökkel és külügyminiszterével Kissingerrel, s külügyekkel foglalkozó szenátorokat próbált megnyerni az ügynek. Az elodázó, elterelő válaszok ellenére sem tárgított, meggyőződésében és felelősségérzetében nem ingatták meg – újra írt, akkor már Carter elnöknek és más felelős politikusoknak, amerikai és magyar szakembereknek.

Kár, hogy Hans Huth úgy halt meg, hogy nem tudhatta, hogy fél évvel utóbb hosszú harca eredménnyel zárul, s a korona és a koronázási jelvények ünnepélyesen visszakerülnek Magyarországra.

A korona történetéhez immár hozzátartozó nemes és önzetlet. harcának emlékét őrizzük meg tisztelettel.

Sz. H.

HANS HUTH
(1892 – 1977)

In the summer of 1977 Hans Huth, the famous art historian of German origin died at 85 in Carmel, California.

He has been commemorated both in Europe and in the United States by several obituaries praising his manifold activity comprising various fields of art history, art criticism, conservation of historic monuments and public life.

Hans Huth's literary activity covering almost five and a half decades – the study of which has been facilitated by the compilation of a complete bibliography, (published in 1978 in Munich) supplemented by a nice foreword by Georg Himmelheber – might be in many a point very instructive for the Hungarian art historiograph.

In his essays, articles as well as the writings introducing and elaborating the historic monuments of Germany – then those of the United States – he touched upon almost every period of art history ranging from Late Gothic up to the present. All of us know very well his entries written for various encyclopaedias and dictionaries (Thieme-Becker since 1927, Encyclopaedia Britannica, London, 1962 ff., Encyclopaedia Universale dell'Arte, New York-Venezia, 1961).

His works on the history of European – first of all German – furniture and especially those dealing with the activity of the Roentgen family so fundamental for the further development are placed among the standard works on the history of applied arts by common consent.

Since the first article on the subject had been published in the *Cicerone* 1926 his want to write up the history of the Roentgen family recurred several times in the course of his scientific career: the big monograph of 1928 was followed by a revised edition based upon the latest results of the international and personal research work (English and German edition: 1974) along with a series of Roentgen studies published successively till 1975. But his field of interest was not confined to the history of furniture: his scientific achievements could be ignored neither by the historians of glass, pottery and the German porcelain manufacturing of the 18th century, nor by those professionally interested in the history of tapisserie and chinoiserie.

What beyond piety makes this commemoration actual and particularly important for us, Hungarian historians, is a special circumstance that is partly to be explained with his versatility and his noble human attitude. In February last year an article was published in "The Herald Weekend Magazine" under the

heading "Historian's Dream Come True But Carmel's Hans Huth Didn't Live to See St. Stephen Crown Returned to Hungary". In this article the author, John Wolfenden proves how enthusiastic and intransigent Hans Huth was in his fight for the restitution of the crown and the royal insignia to Hungary.

The manuscripts found in his bequest, his correspondence, the recollections of his wife and colleagues make evident that Huth paid a special attention to the cause as early as 1939 when he learned that on account of the occupation of Poland measures had been taken to hide the crown in a safe place. At that time he had been greatly interested in the art historical problems of the crown for years. Since then no information concerning the crown had escaped his attention.

In 1945 when he heard that the Hungarian crown had fallen into the hands of the US Army he tried to trace down its whereabouts. In 1966 he opened correspondence with authorities, at the same time he started lecturing, giving interviews and writing petitions. He was particularly anxious about the condition of the royal mantle being the most perishable of all objects.

Huth had been fighting for the restitution of the crown and the other royal insignia to Hungary from the very beginnings and he did not take notice of whatever political objections were raised against the cause. The unprejudiced historian was lead exclusively by the moral principles of his profession.

Huth's personal fight for the return of the crown to Hungary began with open letters addressed to the greatest American papers (New York Times, Christian Science Monitor etc.). He simultaneously sent letters with the same text to the White House, the UNO and the embassies involved. In the same matter he opened correspondence with the Ministry of Foreign Affairs, President Ford and his foreign minister Henry Kissinger as well as he tried to win over to his cause as many senators as he could. Despite the reluctant and evasive answers he had got he did not give up his point, his sense of responsibility, his conviction remained as firm as ever. Later on he turned to the highest authorities again – this time to President Carter and the members of his new administration – and also consulted a number of American and Hungarian experts.

It is a pity that Hans Huth had to die ere he might be informed that within half a year his long-lasting fight would come to a successful end and the crown amidst the solemn forms of state ceremonies would return to Hungary.

The memory of his noble-minded, altruistic fight that has become a part of the history of St. Stephen's crown should be kept in our minds forever.

H. Sz.